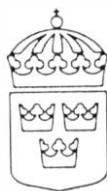

Motion till riksdagen

1987/88:Jo26

av Lars Werner m. fl. (vpk)

Med anledning av prop. 1987/88:85
om miljöpolitiken inför 1990-talet

Mot.
1987/88
Jo26–29

Vem äger framtiden?

– *Är ej vattnet för alla gemensamt?
Icke till enskilt bruk naturen skapade solen,
luften ej heller, ej vattnets våg;
det är skänkt åt oss alla.
(Ur Ovidius Metamorfoser)*

Miljöpolitiken är en fråga om makt. Den handlar ytterst om fördelningen av jordens resurser. Först när den ekonomiska utvecklingen inriktas på människornas hälsa och på sociala, kulturella och ekologiska värden kan den nuvarande destruktiva utvecklingen brytas.

Människornas uppror mot rovdrift och förtryck är nu, liksom tidigare, den viktigaste förutsättningen för en sådan förändring. Fortfarande har ett litet fåtal den ekonomiska makten i Sverige. Maktgrupper som dessa har aldrig självmant ändrat attityd. Striden mot det etablerade har varit och är fortfarande en livsnödvändighet. I dag är den dessutom en kapplöpning med tiden eftersom den punkt rycker allt närmare där de ekologiska systemen kollapsar.

Dokumentet Miljöpolitiken inför 1990-talet hade aldrig kommit till utan den växande miljöopinionens engagemang. Opinionen och den större medvetenheten är i sin tur ett resultat av miljörörelsens aktiva aktioner och kamp under 1970- och 1980-talen. Beslutsamheten att rädda Kungsträdgårdens almar och Norrlands älvar, förhindra Kungstorgsgaraget i Göteborg, aktionerna som stoppade giftspridningen i landets skogar och för att förhindra naturskövling och ytterligare landsvägstrafik i Bohuslän bygger på nya politiska insikter. Trädskrämmarnas civila olydnad riktar sig mot ett system, vars konsekvenser leder till förödelse och rovdrift av människor och miljö.

Kampen för en bättre arbetsmiljö och för att rädda skogen, luften, marken och vattnet hör samman. De som kämpar för en bra arbetsmiljö och de som agerar utifrån ett ekologiskt grundat perspektiv har i grunden gemensamma intressen. Regeringens miljöproposition saknar en ideologisk och politisk helhetssyn. Den berör inte frågan om makten i samhället och arbetslivet utan försöker ge en neutral bild av problemen. Miljöhoten kartläggs, men dess grundläggande orsaker analyseras inte.

Frågan om makten över miljön och vår framtid berörs inte i regeringens omfångsrika proposition. Det närmaste den över huvud taget kommer detta avgörande problem är i de avsnitt som hänvisar till Brundtlandkommissionens rapport. Rapporten *Vår gemensamma framtid* tar politisk ställning mot det destruktiva, internationella ekonomiska system som ökar, i stället för minskar, olikheterna mellan nationerna – och som ökar, i stället för minskar, antalet fattiga och svältande människor i världen.

Om den svenska regeringen menar allvar med sitt uttalade stöd till Brundtlandkommissionens rapport skulle den på motsvarande sätt tagit upp frågan om det nuvarande ekonomiska systemet i Sverige kan garantera en hållbar och jämlik utveckling i vårt land. Regeringen undviker hela denna problematik. På ett enda ställe i propositionen om miljöpolitiken inför 1990-talet förekommer en mening som kunde ha varit utgångspunkten för ett radikalt resonemang om maktaspekterna. Under avsnittet Miljöpolitikens inriktning, 2.1 Utgångspunkter, s. 28, sägs följande:

Kampen för att skapa ett arbetsliv där människan inte behöver riskera sin hälsa har pågått i generationer.

Varför? Regeringen vågar endast antyda att motsättningarna mellan kapital och arbete tvingat fram kamp för en människovärdig arbetsmiljö. Denna kamp har alltså pågått i generationer, huvudmotsättningen kvarstår, men regeringen låtsas som om den inte existerar utom i den citerade korta meningen om arbetslivet. Med denna bristfälliga utgångspunkt går det inte att gripa sig an den "gigantiska utmaning" (s. 30) som miljöproblemen i stort innebär.

Ett av Brundtlandkommissionens bärande teman är att gamla angreppssätt och inställningar till miljöskydd och utveckling kommer att misslyckas och leda till ökad instabilitet. Det behövs i stället genomgripande förändringar om vi vill uppnå det rapporten betecknar som säkerhet för framtiden. För vpk är det omöjligt att tolka detta som annat än en förödande kritik mot imperialistiskt förtryck och kapitalistisk utsugning. För överlevnadens skull behövs en total kursändring.

Enligt Brundtlandkommissionen kommer de tio närmaste åren, dvs. 1987–1997, att vara avgörande för om en sådan förutsättning för överlevnad skall kunna skapas i världen. En ny ekonomisk världsordning måste med andra ord stå på dagordningen. Detta måste bli *en* av utgångspunkterna i internationellt samarbete för att rädda naturresurserna. Men avgörande förändringar kommer inte att ske utan ett samarbete mellan ländernas folkrörelser och miljöaktivister.

Sluta utreda – handla!

I en tid när solen i landets största städer förmörkas av giftiga föroreningar, när barnen måste hållas inomhus för att inte förgiftas av smog, måste det till mer drastiska åtgärder och förändringar än dem som regeringen nu föreslår.

I en tillvaro med sakta sönderrostade gifttunnor, bortvittrande kulturminnesmärken och döende skog fordras det mer än ambulansårsutryckningar och fortsatt utredande.

Mot. 1987/88
Jo26

Miljöproblemen är av en sådan dimension att hela samhällssystemet i dag sätts i fråga. Regeringens försök att administrera bort det kapitalistiska systemets problem, medan den samtidigt bedriver en ekonomisk politik, som förstärker exportbolagens makt, och därmed miljöförstörelsen grundorsaker, är dömt att misslyckas. Människors ökade insikter om detta är en av förklaringarna till allt fler aktioner där civil olydnad förekommer. Träd-kramarnas engagemang är ett exempel och ett hälsotecken i samhället. Detta är i verklig mening ett förebyggande miljöarbete, eftersom det bygger på en solidarisk kamp för kommande generationer.

Regeringen säger i en sammanfattande kommentar till miljöpropositionen bl. a. följande: "Många problem är olösta. Regeringen går nu vidare och föreslår insatser som framför allt markerar en övergång från reparerande till förebyggande miljöskydd." Beskrivningen låter som en genomgripande och ny fas i samhällsutvecklingen, men tyvärr motsvaras den inte av nödvändiga omprövningar eller långtgående förslag. Eftersom propositionen också har ett "direkt samband" med andra regeringsförslag, som t. ex. trafikpropositionen 1987/88:50, vill vpk peka på de dubbla budskap som regeringen därmed presenterat.

Vägtrafiken

Regeringen har redan innan föreliggande proposition presenterades tagit klar ställning för satsningar på det mest omfattande motorvägssystem som någonsin diskuterats i Sverige. Motorvägen Stora Höga-Uddevalla, vars första etapp från Ödsmål till Ljungskile redan påbörjats vid Ödsmål i Bohuslän, har lett till omfattande protester från en samlad miljörelse.

Vägbyggnationen är den i särklass dyraste någonsin och har aldrig funnits med i vägverkets långsiktiga planer. Ändå tvingade regeringen fram en projektering med hänvisning till det s. k. Uddevallapaketet och uppgörelsen med Volvo, dvs. en av intressenterna i Scandinavian Link-projektet.

Vägverkets egna beräkningar visar en samhällsekonomisk förlust på mer än 400 milj. kr. Till detta kommer naturskövlingen, vilken bl. a. innebär att motorvägen kommer att dras genom Bratteforsåns dalgång som, enligt naturvårdsverket, är ett område klassat som skyddsobjekt enligt svensk lagstiftning.

Miljöminister Birgitta Dahl har uttalat att motorvägsbygget är "ett olyckligt beslut, en kvarleva från en föråldrad trafikpolitik". Uttalandet väcker kanske vissa sympatier men verkar obegripligt med hänvisning till den utvecklingsoptimism till bilismens fromma som genomsyrar regeringens trafikpolitiska proposition och mot vilken miljöministern inte har uttalat protester:

Den teknologiska utvecklingen och den fortsatta välståndstillväxten i vårt samhälle leder till att bilismen kommer att växa ytterligare. Bilismen kommer alltså i högsta grad att vara en del av det framtida transportsystemet. (Prop. 1987/88:50.)

I en av kommunikationsdepartementets underlagsrapporter förutspås också att biltrafiken "i högsta grad" kommer att vara en del av det framtida transportsystemet. Till år 2010 skulle den enligt denna profetia vara fördubblad och till år 2040 inte mindre än fyrfaldigad. Volvokoncernens prognoser pekar i samma riktning, dvs. en 100-procentig ökning till år 2000.

Det senare är självfallet ett rent önsketänkande i den privata och kortsiktiga lönsamhetens namn, men står inte desto mindre i samklang med synen på den fortsatta "välståndstillväxten", såsom den beskrivs i regeringens version ovan. I samma anda hyllas den s. k. fria konkurrensen och den pågående teknologiska utvecklingen som en förutsättning framför allt för att *näringslivet* skall utvecklas på ett tillfredsställande sätt. Detta står i skarp kontrast till tidigare regeringslöften om att miljöhänsynen skall komma att styra trafikpolitiken.

Stadsluften skall gå att andas – ersätt bilarna med miljövänlig kollektivtrafik.

På 1940-talet oroades människor i Los Angeles av att himlen höljdes i ett bruntonat dis. Luftföroreningarna, som var orsaken, befanns skada växter och orsaka sprickor i bildäcken. Snart stod det också klart att denna Los Angeles-smog gav upphov till ögon- och slemhinneirritationer hos invånarna i området.

"Los Angeles-smog" har länge varit ett problem i de större världsmetropolerna. I dag uppträder den då och då i Göteborg och Stockholm under beteckningen inversion.

Luften i våra storstäder är hälsovådlig. Cancerkommittén anger att 1% av cancerfallen i Sverige orsakas av luftföroreningar i våra storstäder. Eftersom det tar lång tid att utveckla cancer är det resultatet av tidigare års luftföroreningar som vi ser i dag.

Luftföroreningarna skadar också luftrör och slemhinnor på ett sådant sätt att allergiska symptom utvecklas. De senaste 30-40 åren har antalet astmatiker och nässelallergiker fördubblats. Mellan 450 och 600 svenskar dör nu varje år i akuta astmaanfall.

I Göteborg har det gått så långt att människor känt det nödvändigt att organisera ett speciellt "luftvärn" för att kämpa för luft att andas. Vid speciellt ogynnsamt väder blir luften så dålig att miljö- och hälsoskydds nämnden måste uppmana speciellt känsliga människor, som allergiker och hjärt- och kärlsjuka, att inte vistas ute i stadens centrum. Man frågar sig vad de människor som bor centralt skall ta sig till. Det är väl känt att inomhusluften oftast inte är bättre än utomhusluften.

Luftföroreningarna i tätorter härrör till mer än 90% från trafiken. Koloxid, kvävedioxid, kolväten och blyföreningar är alla välkända gifter som spys ut ur avgasrören. Det är alltså mot trafiken som åtgärder måste sättas in.

Trots dessa välkända fakta tillåts trafiken att öka i våra tätorter. 1980 beslöt Stockholms kommunfullmäktige att bilismen i innerstaden skulle minska med 20%. Sedan dess har antalet fordon i innerstan ökat från 480 000 till 570 000 per dygn – en ökning med 20%! På fem år har antalet bilar som pas-

serar Göteborgs kommungräns ökat med 38000 fordon per dygn. Invånarna i våra tre största städer är mest utsatta, men problemen finns också i mindre tätorter.

Bilavgaskommittén skrev 1983 att i orter med mer än 10000 invånare finns i dag 1250 km gata där halterna av koloxid eller kvävedioxid överstiger WHO:s riktvärden för acceptabel luftkvalitet. Längs dessa gator bor ca 100000 människor och ligger ca 100000 arbetsplatser.

Det som nu behövs är dels en radikal minskning av bilismen i våra tätorter, dels en överflyttning av tunga landsvägstransporter till järnväg. Det måste ske genom en kraftig satsning på kollektiva transportmedel. Vpk har med anledning av regeringens trafikpolitiska proposition 1987/88:50 skrivit två omfattande partimotioner samt enskilda motioner som lämnar konkreta förslag till hur en omvandling skall ske. Vi har föreslagit längre gående krav än regeringen för att minska fordonens farliga utsläpp, bl. a. att samma krav som introduceras i USA skall införas samtidigt i Sverige.

För att finansiera en massiv satsning på järnvägarna har vpk föreslagit en beskattning av flygbränsle och på företagens utlandsinvesteringar motsvarande totalt 40 miljarder kronor fram till år 2000.

Vpk kommer aldrig att acceptera den socialdemokratiska regeringens eftergifter åt ScanLink-konsortiet. Vi har sagt nej till trafikpropositionens förslag att ändra lagstiftningen så att privata maktcentra tillåts ta över viktiga samhällsfunktioner som tillhör vägverkets område. Planerna på en Öresundsbro och motorvägssystem måste stoppas i stället för att underlättas. Vpk anser att vägar och trafikleder skall prövas enligt miljöskyddslagen.

Verksamheter som leder till dioxinutsläpp

I skriften Vilken miljö kvalitet? kommer man fram till att s. k. långlivade ämnen, som inte naturligt finns i miljön, över huvud taget inte bör spridas. Dioxiner är exempel på sådana naturfrämmande ämnen som tillhör de farligaste som människan känner till. Detta innebär att det inte går att laborera med toleransgränser som "acceptabelt intag" så som nu sker i rapporten Nordisk Dioxinriskbedömning. Ett stort antal dioxiner och dioxinliknande föreningar måste därför bort.

Regeringen pressades för ett antal år sedan av en stark opinion till att påbörja en kartläggning av vilka verksamheter och processer som leder till utsläpp av dioxiner och dibensofuraner. Ännu har det inte presenterats någon redovisning av denna kartläggning.

Vpk anser att regeringen nu måste medverka till att alla handlingar om dioxinutsläppen läggs fram. Vpk föreslår: Med hittillsvarande utredningsarbete som grund skall en avvecklingsplan upprättas för de verksamheter som alstrar de farligaste gifterna i denna ämnesgrupp.

Skogsindustrins klorutsläpp

Massaindustrins klorblekerier är en betydande källa till dioxinutsläpp. En del av utsläppen sker i vattnet och tas upp av fiskarna, en del dioxinrester hamnar i papperet. Först under den allra senaste tiden har allmänheten fått

klart för sig att dioxinet t. o. m. sprids genom en så trivial företeelse som ett kaffefilter av blekt papper.

Den viktigaste utgångspunkten måste vara att produktionen och användningen av klorblekt papper avvecklas till förmån för miljövänligare tillverkning och produkter. Oblekt papper sparar skog och är billigare för konsumenterna.

Vpk föreslår:

Ett förbud mot tillverkning av klorblekt hushålls- och toalettpapper. Detta är helt befogat mot bakgrund av att klorutsläppen leder till cancer och skador på arvsmassan. För att hjälpa konsumenterna att välja oblekta produkter bör tillverkarna också åläggas att varudeklarerat sina artiklar.

Vpk föreslår dessutom följande tidtabell för att minska de klororganiska utsläppen från blekerierna:

1990 1 AOX-kg/ton massa

1995 0,2 kg/ton massa

2000 0,1 kg/ton massa

För att påskynda övergången till klorgasfri blekning bör en skatt på klor tas ut fr. o. m. den 1 juli 1988. Den bör vara på 3 kr./kg klorgas och tas ut från klor-alkalifabrikerna och på importerad klorgas, av eventuella importörer. En sådan skatt skulle göra det företagsekonomiskt intressant att använda alternativa blekmetoder som inte orsakar så stora utsläpp som klorblekning.

I propositionen säger regeringen på s. 152 att det angivna värdet, 1,5 kg TOCl/ton massa utsläpp av organiskt bundet klor avser STFI:s metod (STFI betyder Skogsindustrins Tekniska Forskningsinstitut). STFI-metoden är dock en dålig metod som bas för gränsvärden. Osäkerheten för enstaka mätningar kan vara 30%, den är krånglig att använda och har dålig upplösning. Det finns en bättre mätmetod, den s. k. AOX-metoden (AOX = Absorbed Organic Halogen). Det är därför viktigt att gränsvärdet avser AOX-mätvärden.

Det bör kanske tilläggas att eftersom AOX-metoden är mer känslig, den kan mäta ner till 0,1 mikromol/l mot 1 för STFI-metoden, så är 1,5 AOX-kg ett hårdare krav än 1,5 STFI-kg. Någon generell omräkningsfaktor finns inte, men i genomsnitt ger AOX-metoden ca 15% högre värden än STFI-metoden. I t. ex. Mönsterås visade det sig att 1,5 STFI-kg motsvarade 2 AOX-kg.

Sopförbränningen

Sverige har i dag 27 sopförbränningsanläggningar. Det är anläggningar med olika slag av rening, men inte några av dessa anläggningar är miljömässigt acceptabla. Röken från en sopförbränningsanläggning innehåller förutom dioxingifter bl. a. saltsyra, kväveoxider, svaveldioxider, bly, kvicksilver och kadmium, med andra ord några av de värsta miljögifterna. Sopor är dessutom det mest försurande bränslet man kan använda, räknat per energienhet.

Vpk har i partimotion 1987/88:Jo766 närmare beskrivit hur vi vill organi-

sera ett miljövänligt och resurssnålt avfalls- och återvinningssystem.

Kommersen och hysterin kring engångsartiklar gynnar mest tillverkarna på samhällets och konsumenternas bekostnad. Ett stort antal oljebaserade plastprodukter inom detta område lanseras tillsammans med sitt innehåll med en mördande reklam för att skapa behov hos stora ungdomsgrupper. Resultatet är onödigt förbrukning av viktiga råvaror, ökande avfallsberg och miljöfarliga utsläpp från sopförbränningen.

Vpk anser att sopförbränningsanläggningarna successivt måste tas ur drift – de sämsta omgående – samt att inga nya skall få tillstånd att startas. Hitills har inget annat parti vågat gå med på vpk:s krav trots en mycket omfattande opinion mot sopförbränningsanläggningarna och dioxinutsläppen.

Vpk vill nu gå vidare genom att föreslå att ett antal helt onödiga produkter vilka alstrar dioxin eller dioxinliknande föreningar i förbränningar totalförbjuds. Det måste åläggas de miljöansvariga myndigheterna att kartlägga och redovisa vilka engångsförpackningar som måste stoppas.

”Blåbärsboken”

Miljöministern har i denna intressanta och lättillgängliga skrift gett en rad tips till svenska folket om hur var och en kan bidra till att minska resurslöseriet och miljöproblemen.

Under rubriken ”Glas i stället för aluminium” heter det inledningsvis: ”Aluminiumburken och plastflaskan infördes trots att det redan fanns ett bra system för återanvändning av glas: returglaset.”

Det kan tyckas som en ödets ironi att regeringsföreträdare måste utge broschyrer för att motverka de miljöproblem som de själva skapat genom sin tidigare brist på omdöme. Men med tanke på att regeringen inte vågar trotsa näringslivets och nyliberalernas högljudda krav på ökat utrymme för de fria marknadskrafterna blir spelet mera tydligt. Undfallenhet för de mäktiga företagskoncernerna är mera regel än undantag.

För vpk är det mera logiskt att agera för att tillverkning av sådana onödiga och miljöfarliga produkter stoppas som de som nämns i ”Blåbärsboken”.

Vpk föreslår alltså att tillverkningen av aluminiumburken samt den senast lanserade stora läskedrycksflaskan av plast förbjuds fr. o. m. den 1 juli 1988.

Naturvården

Avsnittet i propositionen om naturresurser och naturvård anger mål som i många stycken är riktiga, men som kommer i konflikt med andra delar av regeringens politik. Ett exempel på att det saknas konsekvens i naturvårdspolitikerna är det s. k. NOLA-stödet. Det motsvaras direkt av åtgärder för att minska spannmålsöverskottet, bl. a. genom barrskogsplantering på åkermark.

Förslaget om sponsring som en finanskälla för skötsel och förvärv av naturvårdsobjekt är ett annat exempel. Birgitta Dahls försäkran om att noga ”följa frågan om finansiering av naturvårdsförvaltningen med sponsring” är en synnerligen dålig garanti för att säkra ett långsiktigt samhällsinflytande. Privata vinstintressen har i alla tider varit orsak till misshushållning med na-

turresurser. Tala om att sätta boken till trädgårdsmästare!

Anslaget till förvärv av värdefulla naturområden föreslås bli oförändrat. Regeringen vill alltså inte ens säkra ett inflationsskydd för ett ändamål där det enligt texten i propositionen "krävs omedelbara åtgärder". Vpk föreslår – i likhet med naturvårdsverket – att anslaget höjs till 60 milj. kr.

Mot. 1987/88

Jo26

Miljöavgifter

Vpk säger nej till borgerliga förslag om miljöavgifter. Miljöavgifter är, enligt vårt sätt att se, en metod att låta företagen köpa sig fria från ansvar för vår miljö. Pengar till miljövardande och förebyggande åtgärder skall tas ut genom beskattning av råvaror och kapital. Därför föreslår vpk att vissa råvaror, bl. a. klogas, flygbränsle och uran, beskattas. Vi har också tidigare föreslagit en beskattning av de svenska företagens utlandsinvesteringar för att kunna finansiera miljövänliga kollektiva transporter.

Miljölagstiftningen och rättssäkerheten

Miljörättvisa får inte tillåtas bygga på ekonomisk makt. Rättssäkerheten måste innebära klara och bindande regler som gäller företag, stat, kommun, regering och individ.

Utgångspunkten för miljöskyddslagen måste vara vad människan, naturresurserna och miljön tål, inte vad som enligt företagens synpunkt är tekniskt eller ekonomiskt "möjligt". Tillståndsvillkoren måste dessutom vara precist och tydligt formulerade.

Vid prövning av en produktion skall samhällsnyttan vägas mot skadan vid tillståndsgivningen.

Vpk har sedan 1985 i riksdagen, fullmäktigeförsamlingar och genom enskilda medlemmar i miljörorelsen agerat för att förhindra att Scandinavian Link-projektet eller delar därav skall verkställas. I likhet med miljöorganisationer och aktivister har vi försökt påvisa att rundabordsindustrialisternas och Volvos påtryckningar på den svenska regeringen lett till en djupt odemokratisk process, som till stora delar skett helt utanför de folkvaldas kontroll.

Utan att lyckas har vi sökt förmå finansdepartementet att lägga alla papper på bordet från det utredningsarbete, vilket bl. a. berörde ScanLink, som utfördes som ett led i processen. Vi har dessutom lämnat in en anmälan till konstitutionsutskottet med begäran om granskning av regeringens handläggning av motorvägsaffären i Bohuslän.

Två advokater har nu tagit sig an frågan om regeringens handläggning genom att föra frågan till regeringsrätten, fastighetsdomstolen samt till Europakommissionen för mänskliga rättigheter. Därvid hävdas bl. a. att beslutet och handläggningen av motorvägen är ovärdigt en rättsstat. Statens vägverk har stämts inför fastighetsdomstolen med hänvisning till att verkets arbete med arbetsplanen inte följt miljölagarna.

Advokaten Westdahl menar att det för vägar extremt forcerade beslutet

satte rättssäkerheten på undantag. "Ett penndrag från regeringen reducerade myndigheternas handlingsutrymme och lämnade ingen möjlighet för människor som berördes att få sin sak rättsligt prövad."

Motorvägsbeslutet och den pågående byggnationen har väckt en mycket stark opinion i hela Sverige. Hemlighetsmakeriet kring finansdepartementets inblandning och affären med Volvokoncernen i samband med Uddevalvarvets nedläggning och nyetableringen av en ny Volvoanläggning har ytterligare förstärkt miljöaktivisters och trädkramares insatser för att stoppa vägbygget. Allt starkare krav har ställts på att regeringen måste se till att byggandet avbryts.

Vpk står nu liksom tidigare på miljöopinionens sida i dess rättmätiga kamp mot naturskövlingen och ökad massbilism. Regeringen borde ha fått nog av märkliga affärer – vpk kräver än en gång att motorvägsbyggnationen avbryts. Det måste göras med omedelbar verkan, innan Bratteforsån och dess dalgång kommer till skada.

Peter Westdahl säger följande efter sitt besök i Ödsmål:

Jag blev tydligt varse de problem vårt samhälle står inför. Dessa människor, seriösa och laglydiga, ser ingen annan möjlighet att skapa rättvisa än att göra det som till äventyrs är brottsligt. Det har gått för långt om rättvisa skall skipas på det sättet. --- Vad innebär det för rättsstaten om den civila olydnaden ökar och samhället försöker stävja denna genom att bestraffa trädkramare och andra, som anser sig göra en samhällsuppgift med sitt civila motstånd?

Den mycket märkliga handläggningen av motorvägsfrågan i Bohuslän aktualiserar behovet av en förvaltningsdomstol som kan pröva lagligheten i regeringens agerande.

Vpk föreslår att miljöskyddslagen skall omfatta även vägar och trafikleder. Prövningen skall innefatta såväl konsekvensstudier som alternativ.

I enlighet med Svenska naturskyddsföreningen efterlyser vpk en analys av hur de krav som ställs på industrin skall uppnås med den utformning som villkorsreglerna i miljöskyddslagen för närvarande har.

Vpk anser också att kommunerna måste få betydligt större resurser för sin del av tillsynsarbetet. De 100 tjänster som nämns i propositionen är klart otillräckliga.

Miljöskyddslagens 5 § måste ändras. Lydelsen i tredje stycket skall vara vid avvägningen mellan . . . å andra sidan samhällsnyttan av verksamheten. . .

Vpk anser att straffen för miljöbrott måste skärpas avsevärt. Det får inte vara så att miljöbrott endast i undantagsfall beivras och att påföljden även för grava avsiktliga miljöutsläpp endast blir dagsböter. Det skall vara kännbara straff både för företag och enskilda att förstöra vår livsmiljö. Vi föreslår att straffsatsen ändras till minst två och högst fem års fängelse för grava avsiktliga miljöutsläpp samt för företag omedelbar indragning av tillstånd.

Vpk anser att rättshjälp till enskilda, "miljöoffer", skall återinföras för att möjliggöra ersättning i civilrättsliga processer.

Vpk föreslår dessutom att miljöorganisationer skall få rätt att överklaga koncessionsnämndsbeslut. Som för facket bör det gälla som en rättighet även för lokalorganisationer på miljösidan.

Koncessionsnämnden bör förstärkas med fler miljöskunniga personer.

En massiv insats för utbildning av miljöjurister måste inledas omedelbart.

Det radioaktiva hotet

Inte någonstans i föreliggande miljöproposition finns den av människan framkallade radioaktiviteten, eller för att vara mer precis, joniserande strålningen, nämnd. Man kan undra varför. Är inte just det radioaktiva hotet från kärnkraftverk, kärntekniska anläggningar, transporter av kärnämnen och kärnavfall och atomvapen det största miljöhotet mänskligheten känner till?

En gång kunde det inte existera liv på vår jord därför att den var för radioaktiv. För varje år som gick avtog radioaktiviteten och efter några miljard år kunde liv uppstå. När människan sedan, i ett övermått av övertro på sig själv, i slutet på förra århundradet började experimentera med att frigöra dessa, för livet förödande, krafter har radioaktiviteten ökat på vår jord och i vår atmosfär. Om inget görs för att få slut på detta så kommer snart den dag då liv återigen är omöjligt på vår planet.

Kärnkraftsolyckan i Tjernobyl 1986 gav oss en bister påminnelse om att vi inte längre fick ta detta hot som något avlägset, något som aldrig kunde inträffa, och om det inträffade så skulle det i alla fall inte drabba oss här i Sverige – en argumentering som under folkomröstningstiden var förhärskande bland kärnkraftsförespråkare och hos kärnkraftsindustrin.

Samma livsfientliga argumentering börjar dess värre återigen göra sig gällande: De svenska kärnkraftverken är helt säkra, säkrast i världen. Det är bara så att så säger alla ansvariga i alla länder som har kärnkraft. Inte desto mindre sade Paul Ek, tjänsteman på SKI, vid ett offentligt möte i Göteborg den 15 november 1987 att "det inte kan uteslutas att en olycka kan inträffa även i svenska kärnkraftverk", och samma åsikt har framförts av SKI:s representant i energirådet.

Att kärnkraften är ett hot mot allt levande är numera något som alla i Folkrorelsesverige vet. Detta framkom inte minst vid den svenska folkrikisdagen för nedrustning där nedanstående att-satser antogs enhälligt. Vid folkrikisdagen deltog 500 delegater från 360 organisationer. I förordet till dess krav förutsätts att den svenska regeringen sopar rent framför sin egen dörr genom att parallellt på det egna planet verka för samma mål.

Svensk folkrikisdag för nedrustning uppmanar den svenska regeringen att inom FN och vid SSD III verka för:

- att effektivare åtgärder vidtas för att förhindra spridning av kärnvapen via kärnkraft och kärnkraftsavfall;

- att den civila kärnkraften behandlas som en nedrustnings- och säkerhetsfråga;
- att FN-organet IAEA skyndsamt och i grunden ombildas till ett renodlat kontrollorgan vars huvuduppgifter blir att förstärka kontrollen och säkerheten vid kärnteknikanläggningar, att hindra kärnteknikens spridning och att övervaka dess utveckling;
- att FN verkar för stopp för all export och överföring av kärnteknologi.

En härdsmälta i Sverige skulle få oanade miljökonsekvenser, inte bara i vårt land. Vpk har i sin energimotion yrkat att utvecklingen av kärnkraften skall påbörjas omedelbart och inte skjutas upp ytterligare sju år.

Varje dag transporteras en okänd mängd miljöfarligt gods på våra vägar och järnvägar, på våra vattenvägar och i vårt lufttrum. De myndigheter som skall kontrollera att dessa transporter sker på ett säkert sätt har inte en aning om vilka ämnen som transporteras var och när och i vilka mängder. Så får det naturligtvis inte vara.

Hur skall berörda myndigheter kunna utbilda personalen om de inte vet vilka ämnen som transporteras? Hur skall de kunna ha någon beredskap när de inte vet när transporterna sker? Hur skall de kunna ha tillräcklig utrustning när de inte vet vilka mängder miljöfarligt gods det handlar om?

En stor del av det miljöfarliga godset är radioaktivt. Inga kontroller finns vid våra gränser för att förhindra införsel av otillåtet radioaktivt material. Kontrollmyndigheterna litar helt på de följesedlar och andra handlingar som medföljer transporterna och som har utfärdats av kärnkraftsindustrin. Uppgifter har framkommit som gör gällande att plutonium och höganrikat uran transiteras via svenska hamnar. Ingen vet hur ofta sådana transporter sker, och ingen vet med säkerhet vilka mottagarländerna är. Inte heller här sker det några kontroller.

Nyligen meddelade USA att de planerar att transportera plutonium från uppberedningsanläggningen i La Hague i Frankrike till Japan via det skandinaviska lufttrummet. Varannan vecka skulle en sådan transport ske. Vad händer om ett flygplan med sådan last skulle störta?

Vpk har också år efter år begärt att svenska regeringar av olika slag skall ge en uttömmande beskrivning av sambandet kärnkraft – kärnvapen. Efterhand som Sverige nu mer och mer dras in i en handel med och ett utbyte av klyvbara produkter, blir kravet alltmer brännande. Vad är det för principiell skillnad på en kärnreaktor för kraftproduktion och en s. k. militär reaktor? Vad är det för skillnad på det använda bränslet i det ena och det andra fallet, och hur åstadkoms den vid driften? Kan inte det uppberedade svenska bränslet som nu finns i Västtyskland och det ouppberedade som finns i England genom olika byten och affärer komma in i kärnvapentillverkning i dessa eller andra länder? Också här finns behov av en vetenskaplig redovisning av principerna vid den ena eller den andra processen och användbarheten efter uppberedning eller annan behandling.

Kärnkraftens avfallsfråga är fortfarande lika olöst världen över som den var när den första kärnreaktorn togs i drift. Den forskning som pågår bedrivs helt av kärnkraftsindustrin på dess villkor. Det handlar fortfarande,

världen över. om grundforskning. Samtidigt hopar sig avfallet. och riskerna för vår livsmiljös totala förstörande ökar dag för dag, timme för timme. Som våra kärnkraftverk är i drift. När skall regeringen förstå att ett sådant allvarligt miljöhot inte enbart får ske på den avfallsproducerande industrins villkor? När inrättas ett forskningsinstitut som står oberoende från kärnkraftsindustrins ekonomiska resurser och som får till uppgift att få fram säkraste möjliga slutförvar för det radioaktiva avfallet?

Hemställan

Med hänvisning till det i motionen anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den ekonomiska utvecklingen skall inriktas på människors liv och hälsa samt på sociala, kulturella och ekologiska värden.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att vi för vår överlevnad behöver en kursändring från imperialistiskt förtryck och kapitalistisk utsugning och till en ny ekonomisk världsordning med miljöskydd och solidarisk fördelning av de ändliga naturresurserna.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att intensifiera det internationella samarbetet för att rädda naturresurserna.

4. att riksdagen beslutar upprätta en avvecklingsplan för de verksamheter som alstrar dioxiner och dioxinliknande föreningar.

5. att riksdagen beslutar förbjuda tillverkning av klorblekt hushålls- och toalettpapper.

6. att riksdagen beslutar att tillverkarna av pappersprodukter åläggs att varudeklarerar – miljömärka – sina produkter.

7. att riksdagen beslutar att reducera de klororganiska utsläppen enligt vad i motionen anförts.

8. att riksdagen beslutar att införa skatt på klorgas fr. o. m. den 1 juli 1988 om 3 kr./kg klorgas, samt att den tas från kloralkalifabriker och på importerad klorgas.

9. att riksdagen beslutar förbjuda tillverkning av aluminiumburkar och plastflaskor för läskedrycker enligt vad som i motionen anförts fr. o. m. den 1 juli 1988.

10. att riksdagen beslutar att avvecklingen av kärnkraft börjar omedelbart så att det radioaktiva hotet inte får fortsätta att öka.

11. att riksdagen hos regeringen begär ett förslag i syfte att inrätta ett forskningsinstitut vars uppgift skall vara att oberoende av kärnkraftsintressenterna ta fram säkraste möjliga slutförvar för de svenska atomsoporna.

12. att riksdagen beslutar förbjuda transitering av radioaktivt material via svenska hamnar och i svenskt luftrum.

13. att riksdagen beslutar att berörda myndigheter får de resurser som behövs för att kunna skydda människor och miljö vid transporter som kan vara farliga för omgivningen.

14. att riksdagen hos regeringen begär en uttömmande redogörelse för sambandet kärnkraft – kärnvapen,

15. att riksdagen hos regeringen begär förslag i syfte att genomföra en epidemiologisk undersökning om det radioaktiva nedfallets påverkan på människorna i de områden som drabbades av nedfallet från Tjernobyli,

16. att riksdagen hos regeringen begär förslag i syfte att genomföra epidemiologiska undersökningar bland de kringboende vid våra kärnkraftverk för att utröna den kontinuerliga lågdosstrålningens effekter,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att utgångspunkten för miljöskyddslagen måste vara vad människan, naturresurserna och miljön tål,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att vid tillståndsprövning av produktion skall samhällsnyttan vägas mot skadan vid tillståndsgivningen,

19. att riksdagen beslutar att miljöskyddslagen skall omfatta även vägar och trafikleder enligt vad som i motionen anförts,

20. att riksdagen hos regeringen begär förslag i syfte att kommunerna måste få betydligt större resurser för sitt tillsynsarbete,

21. att riksdagen beslutar att rättshjälp omedelbart skall återinföras till enskilda "miljöoffer",

22. att riksdagen beslutar att miljöorganisationer skall få rätt att överklaga koncessionsnämnds beslut,

23. att riksdagen beslutar att sponsring för skötsel och förvärv av naturvårdslagar ej skall tillåtas.

24. att riksdagen beslutar att anslaget till förvärv av naturområden ökar med 20 milj. kr. till 60 milj. kr.,

25. att riksdagen avslår förslaget vad gäller en utredning om miljöavgifter,

26. att riksdagen beslutar ändra miljöskyddslagens 5 § i enlighet med vad som anförts i motionen,

27. att riksdagen hos regeringen begär förslag i syfte att skärpa straffen för miljöbrott i enlighet med vad som anförts i motionen,

28. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att koncessionsnämnden bör förstärkas med fler miljöskunniga personer,

29. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att en massiv utbildning av miljöjurister kommer till stånd.

Stockholm i april 1988

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Jörn Svensson (vpk)

Viola Claesson (vpk)

Jan Jennehag (vpk)

Nils Berndtson (vpk)

Inga Lantz (vpk)

Oswald Söderqvist (vpk)